

Självständigt arbete, Påbyggnadskurs Krigsvetenskap (15 HP)

Författare: Carl Olsson	Årskull: OP 21-24
Lärosäte: Försvarshögskolan	
Handledare: Karl Weigelt	
Antal ord: 11755	
En studie om chefers uppfattningar av moral	
<u>Abstract</u>	
Military theorists believes that morale is a crucial contributor to influence the military effectiveness. Therefore, one can assume that there should be a clear doctrinal guidance to military leaders on specific characteristics or behaviours which develops morale in units. Swedish doctrines can be perceived to have insufficient doctrinal guidance to aid military leaders influence morale. Hence, why military leaders may depend on their acquired experience to influence the development. Through an organisational perspective, this can cause perceptions to differ between branches on the meaning and development of morale.	
The aim of the study is to contribute to the previous research on the development of morale in a military context. Through insights of Swedish military leaders, the study also aims to get a better understanding of how military leadership can be seen as a main contributor to development of morale within units.	
Swedish military leader's perceptions on the meaning of morale can be seen as a willingness to fight, which is believed to evolve when right prerequisite and shared experiences exist. The prerequisites were described as leadership which can tutor, guide, and create trust within the unit's members. Leadership with interaction between the units shared experiences contribute to the development of willingness, which is described as a major contributor to military effectiveness.	
<u>Nyckelord:</u> Försvarsmakten, operativ effekt, moral, moraliska faktorer, ledarskap, doktriner,	

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Problemformulering	5
1.2.1 Moraliska faktorer	5
1.2.3 Krigföringsprincipen moral	6
1.2.4 Doktrinär vägledning för ledarskap	7
1.3 Tidigare forskning	7
1.4 Syfte och frågeställning	10
1.5 Material	10
1.5.1 Avgränsningar	11
2. Teori	11
2.1 Operationalisering	13
3. Metod	14
3.1 Forskningsdesign	14
3.1.1 Kvalitativa intervjuer	15
3.2 Genomförande av intervjuer	15
3.2.1 Urval	15
3.2.2 Intervjuguiden	15
3.2.3 Transkribering	16
3.2.4 Respondenter	16
3.3 Kodning och tematisering av data	16
3.5 Källkritik	16
3.6 Forskningsetik	17
4. Resultat	17
4.1 Tema 1: Innebörd	17
4.2 Tema 2: Delade erfarenheter	19
4.3 Tema 3: Förutsättningar	20
5. Slutsatser	21
5.1 Sammanfattning	21
5.1.1 Tema 1: Innebörd	21
5.1.2 Tema 2: Delade erfarenheter	21
5.1.3 Tema 3: Förutsättningar	22
5.2 Resultatets bidrag till forskning	22
5.3 Diskussion	23

5.3.1 Reflektioner om forskningsproblem.....	23
5.3.2 Studiens vetenskapliga relevans.....	24
5.3.3 Metodologisk reflektion	26
5.3.4 Betydelse för yrkesutövningen	27
5.4 Vidare forskning.....	27
6. Källförteckning.....	29
7. Bilaga intervjuguide.....	31
Figur 1 Krigföringsförmågan vilar på tre pelare	6
Figur 2 Uppfattning om moralens utveckling och resultat.....	23

1. Inledning

För armén har en strävan alltid funnits att uppnå en balans i krigföringsförmågan mellan konceptuella-, fysiska- och moraliska faktorer.¹ Detta ses som en byggsten av det militärstrategiska konceptet hur Sverige ska försvaras där det militära försvaret utgör en tröskel tillsammans med totalförsvaret.² Tröskeln åstadkoms genom en trovärdig krigföringsförmåga av Försvarsmaktens krigsförband.³ Ett problem med de moraliska faktorerna som Försvarsmaktens doktriner beskriver är att de inte ger en tydlig bild för den egna personalen, eller hur militära ledare utbildar för att uppnå dessa. Denna studie avser därför att undersöka vikten av ledarskap för utveckling av moral genom kvalitativa intervjuer. Genom samtalsintervjuer kan respondenterna förklara sin syn på begreppet och hur chefer på olika nivåer utbildar sin personal för att inneha moral som bidrar till Försvarsmaktens operativa effektivitet. Operativ effekt förklaras bäst som ett resultat utav Försvarsmaktens samlade förmåga till krigföring.⁴ Begreppet beskrivs för denna studie som ett positivt resultat utav Försvarsmaktens krigföringsförmåga vid genomförandet utav militär verksamhet på taktisk och operativ nivå. Militära operationer som resulterar i en positiv utkomst speglar en operativ effekt utav Försvarsmaktens förmåga till krigföring.

1.1 Bakgrund

Historiskt har flera erkända militärteoretiker beskrivit vikten av moralens betydelse för den operativa effektiviteten men det finns vissa oenigheter om dess innebörd och tillämpning. Sun Zi beskriver i sin bok om krigskonst att när en militär enhet är underlägsen motståndaren är det bästa alternativet att fly honom.⁵ Detta grundar sig i att den överlägsne alltid kommer tillfångata den underlägsne, oavsett om den underlägsne anses stark.⁶ Napoleon däremot ansåg att fly en motståndare är något som alltid försvagar moralen.⁷ Han påpekar detta på grund av att förlusten enbart påverkar den egna armén.⁸

Carl von Clausewitz beskriver att de moraliska faktorerna tillhör krigets viktigaste inslag då det är den anda som genomsyrar krigets väsen och som sätter krafter i rörelse.⁹ De moraliska huvudkrafterna beskrivs bestå av fältherrens talang, arméns stridsmoral och dess patriotiska anda.¹⁰ Av dessa tre egenskaper är det inte möjligt att bestämma vilken som har störst betydelse.¹¹ Stridsmoralen utgör den faktor som fortsätter truppen i rörelse när fältherren inte kan leda.¹² Stridsmoralen utgör en betydelsefull faktor för de moraliska huvudkrafterna och uppstår som ett resultat av framgång i krig och ytterst påfrestande aktiviteter.¹³ Utvecklandet av moral uttrycks enbart kunna åstadkommas genom dessa aktiviteter men kan bestå under generationer i fredstid.¹⁴ Moral enligt Clausewitz kan antas vara ett tillstånd bland soldater och

---

¹ Försvarsmakten. *reglemente armé taktik*. Stockholm: Försvarsmakten, 2023, 5.

² Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm: Försvarsmakten, 2022, 7.

³ *Ibid.*, 7.

⁴ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 16.

⁵ Sun Zi. *Sun ziz krigskonst*. Övers. Bengt, Petterson & Kee Beng, Ooi. Stockholm: Santérus, 2015, 41.

⁶ *Ibid.*, 41.

⁷ Napoleon & David G Chandler. *The military maxims of Napoleon*. New York: Da Capo Press, 1995, 57.

⁸ *Ibid.*,

⁹ Carl von Clausewitz. *Om kriget*. Stockholm: Bonnier fakta, 1991, 151.

¹⁰ *Ibid.*, 153.

¹¹ *Ibid.*,

¹² *Ibid.*, 155.

¹³ *Ibid.*, 156.

¹⁴ *Ibid.*, 156-157.

officerare som inte enskilt går att beskriva. Vidare definition och innebörd av moral utelämnas i Clausewitz verk.

Antoine Henri Jomini beskriver arméns moral bestående av entusiasm och militär anda (en. military spirit).¹⁵ Dessa två begrepp har olika betydelser men producerar samma operativa effekt för militära förband.¹⁶ Förbandets entusiasm kan förklaras som ett temporärt tillstånd medans militär anda är ett permanent tillstånd baserat på militära ledares egenskaper.¹⁷ Militära ledare som uthärdar påfrestningar med sin enhet, genomför vad som uppfattas värdig verksamhet i fredstid, uppmuntrar entusiasm och hedrar mod kan bibehålla en hög militär anda.¹⁸ För att bibehålla den militära andan inom sin enhet ställer det krav på ledare att inpräglade en skamlig attityd mot feighet och straffa svaghet bland soldater.¹⁹ Detta visar på Jominis beskrivningar av moral är ett resultat av militära ledares egenskaper.

1.2 Problemformulering

Ledarskap ses som en vital del för att moral ska utvecklas inom en militär enhet. Svenska doktriner påpekar att ledarskap är en faktor för moralens utveckling men brister i att precisera ledarbeteenden eller ledaregenskaper för dess utveckling.²⁰ Nedan presenteras uppsatsens identifierade forskningslucka. Denna består av att doktriner utelämnar vägledning för militära ledare om ledaregenskaper och beteenden som gynnar moralens utveckling.

1.2.1 Moraliska faktorer

Den svenska militära krigföringsförmågan utgörs av konceptuella-, fysiska- och moraliska faktorer.²¹ Krigföringsförmågan ses som ett redskap för hot om våld eller våld och bygger på en trovärdighet genom faktorerna.²² *Militärstrategisk doktrin* förklarar vikten av externt och internt förtroende för Försvarmakten.²³ Förtroendet styrker även Försvarmaktens militära förmåga genom visionen om tröskeleffekt, tillgänglighet, tillsammans, trovärdighet och tillväxt.²⁴

De moraliska faktorer för Försvarmaktens krigföringsförmåga beskrivs i *Militärstrategisk doktrin*. Moraliska faktorer förklaras som ett fåtal mänskliga egenskaper som ledarskap, mod, anda, träning och etik.²⁵ Dessa egenskaper beskrivs som drivkrafter för individ, grupp och förbandens förmåga att lösa ställda uppgifter.²⁶ Någon vidare förklaring av moraliska faktorer framgår inte av doktrinen och det ges ej heller någon beskrivning för militära ledare hur dessa kan uppnås.

---

¹⁵ Antoine Henri Jomini & Charles Messenger. *The art of War*. London Greenhill Books; Stackpole Books, 1996, 62.

¹⁶ Ibid.,

¹⁷ Ibid.,

¹⁸ Ibid., 63.

¹⁹ Ibid.,

²⁰ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 16.

²¹ Ibid.,

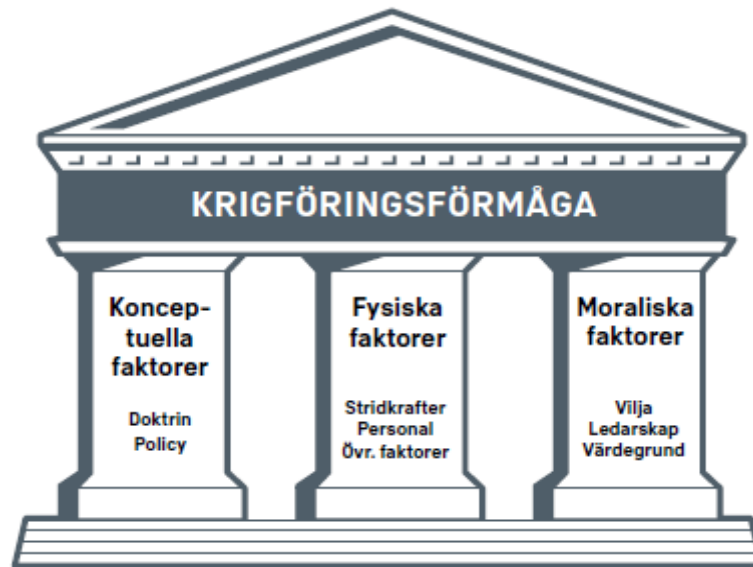
²² Ibid., 18.

²³ Ibid.,

²⁴ Försvarmakten. Visionen. <https://www.forsvarsmakten.se/sv/om-forsvarsmakten/varderingar-och-vision/vision/> 2024-03-15.

²⁵ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 16.

²⁶ Ibid., 17.

Figur 1 Krigföringsförmågan vilar på tre pelare. Illustration: Anna-Karin Wetzig/Försvarsmakten²⁷

1.2.3 Krigföringsprincipen moral

Historiskt har flera militärteoretiker analyserat hur och varför olika parter går vinnande ur konflikter.²⁸ Det har lett till flera studier av militärteoretiker som format ett antal principer som ska fungera som riktlinjer för militära enheter att gå vinnande ur krig.²⁹ Dessa principer har enbart använts som riktlinjer eller variabler för att kunna förklara utkomsten av krig.³⁰ Med uppkomsten av principerna påpekas det att krigskonst handlar främst om att förstå hur principerna kan kombineras för att uppnå framgång samtidigt som betoning läggs på förståelse för när de ska ignoreras.³¹

Moral är en krigföringsprincip som anses bidra positivt till operativ effektivitet och har också beskrivits som en vital faktor för krigföring av militärteoretiker.³² Att inneha en god moral i sitt förband kan exempelvis reducera den negativa effekten av friktioner som uppstår i krig.³³ Vidare definition eller innebörd av moral i en militär organisation utelämnas ofta vilket resulterar i att militära ledare inte kan vägledas genom doktriner och utveckla moral för sin enhet. Exempelvis beskriver Försvarsmakten i *Doktrin för gemensamma operationer* elva krigföringsprinciper där ”god anda” kan ses nära relaterad till moral.³⁴ Den svenska krigföringsprincipen god anda beskrivs i *Doktrin gemensamma operationer* med orden ”bygg upp och bibehåll en god anda.”³⁵ Genom principens beskrivning kan det utläsas att god anda är en ledares ansvar att upprätta och bibehålla inom en enhet.

²⁷ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 17.

²⁸ Jan Ångström & Jerken Widén. *Contemporary Military Theory: The Dynamics of War*. Routledge, 2014, 75.

²⁹ Ibid.,

³⁰ Ibid.,

³¹ Ibid.,

³² Ibid., 86.

³³ Ibid.,

³⁴ Försvarsmakten. *Doktrin gemensamma operationer*. Stockholm: Försvarsmakten, 2020, 128.

³⁵ Ibid.,

1.2.4 Doktrinär vägledning för ledarskap

Doktriner beskriver tydligt resultatet av hög moral genom en ökad operativ effektivitet.³⁶ Gemensamt beskriver doktrinerna hur ledarskap är en faktor för utvecklingen av moral men utelämnar hur en militär ledare kan utveckla denna. Doktriner är institutionaliserad kunskap om vad som fungerar i krig och ska fungera som riktlinjer vid ledning, utbildning eller förändring.³⁷ Om doktrinerna innehåller otillräcklig information om militära ledaregenskaper för utveckling av moral tvingar det yrkesutövaren till tolkning, vilket talar emot doktriners uppbyggnad då de inte längre fungerar som vägledning.³⁸ Genom en tydligare vägledning från doktriner om ledarskapet kan det resultera i en effektivare utveckling.

För ledare i militära organisationer bör doktrinerna definiera ledarbeteenden eller egenskaper för hur moral ska utvecklas. Speciellt när ledarskap kan sägas utgöra grunden för dess utveckling.³⁹ De moraliska faktorerna utgör en av tre faktorer för den svenska militära krigföringsförmågan och kan således påstås vara av stor vikt för operativ effektivitet. När ledare besitter beteenden baserat på doktriner förlitar sig inte organisationen på att det uppstår autonomt under utbildning. Organisationens ledare kan utbilda ändamålsenligt mot att inneha stark moral inom sina enheter och bidra till operativ effektivitet. Vägledningen i det militära ledarskapet från doktriner möjliggör på så sätt att Försvarmaktens personal utbildar efter institutionaliserad kunskap för att uppnå moral inom sina enheter.

1.3 Tidigare forskning

Nedan presenteras tidigare forskning om hur ledarskap bidrar till moral. Militär effektivitet och operativ effektivitet ses som synonymer för studien. För att inte riskera en förvrängning av tidigare forskning används det direkt översatta begreppet militär effektivitet (en. military effectiveness) under detta avsnitt.

Ledarskap i en militär organisation anses bidra positivt till flera olika faktorer utöver utövandet av våld.⁴⁰ Dan Reiter och William A. Wagstaff påstår att effektiva militära ledare besitter tre egenskaper som utmärker deras ledarskap.⁴¹ Den första egenskapen är förmågan att inspirera soldater till att strida för sitt land och enhet, vilket inkluderar att uppmuntra soldater till strid och offervilja.⁴² Den andra egenskapen är förmågan att lösa ett brett urval av uppgifter som kommer från uppgiftsställande chef.⁴³ Den sista egenskapen som effektiva militära ledare besitter är förmågan att se och uppmärksamma underställda.⁴⁴ En effektiv militär ledare väljer sina underställda chefer för att öka enhetens prestation.⁴⁵ Militär effektivitet är ett resultat av effektiva militära ledare som besitter dessa tre egenskaper, vilket Reiter och Wagstaff

---

³⁶ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 16.

³⁷ Harald, Høiback. What is Doctrine?. *Journal of strategic studies*. Vol. 34, nr. 6, 2011: 879, 897.

³⁸ *Ibid.*, 879.

³⁹ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 16; Försvarmakten, *Doktrin gemensamma operationer*, 128.

⁴⁰ Dan Reiter & William A. Wagstaff. Leadership and Military Effectiveness. *Foreign Policy Analysis*. Vol. 14, nr. 4, 2018: 492.

⁴¹ *Ibid.*,

⁴² *Ibid.*,

⁴³ *Ibid.*, 493.

⁴⁴ *Ibid.*,

⁴⁵ *Ibid.*,

konstaterar i sin studie.⁴⁶ Effektivt ledarskap i en militär organisation är en underskattad egenskap som resulterar i stor militär effektivitet.⁴⁷

Militär effektivitet ses som ett resultat av effektivt ledarskap men en ytterligare synergieffekt av ledarskapet är utvecklandet av moral.⁴⁸ Erinn C. Squires och Jennifer M. Peach konstaterar att effektivt ledarskap i en militär kontext resulterar även i att en stark moral återfinns i enheten.⁴⁹ Moralen beskrivs som vital för individuell och organisatoriskt resultat, vilket blir avgörande för den militära effektiviteten.⁵⁰ Effektivt ledarskap åstadkoms genom bland annat uppdrags glädje, gruppvälmående och anpassningsförmåga vilket leder till tydlig rollfördelning inom gruppen samt utmanande arbete.⁵¹ Dessa faktorer i det effektiva ledarskapet bidrar till en hög moral inom enheten.⁵² Hög moral inom militära enheter utgör således en grund för militär effektivitet och är ett resultat av ett effektivt ledarskap.⁵³

Ett annat perspektiv på moralens utveckling lyfter Sergio Catignani som påstår att moral är ett resultat av militär sammanhållning (en. unit cohesion) och ledarskap.⁵⁴ Sammanhållningen och moral påvisas vara nära relaterat den militära effektiviteten.⁵⁵ Genom att en militär ledare besitter egenskaper som förmågan att skapa tillit och integritet bland soldater ökar moralen inom enheten.⁵⁶ Militära ledare måste förankra en stark militär sammanhållning som utgör grunden till moral då den militära effektiviteten nedgår om den inte är utvecklad innan konflikter uppstår.⁵⁷ Catignani påstår genom att nyttja sig av ett "face to face" ledarskap bidrar en militär ledare till den militära sammanhållningen och moral.⁵⁸ Ett ledarskap resulterar således i militär effektivitet genom att skapa militär sammanhållning och moral.⁵⁹

Gemensamt har tidigare forskning nämnt ledarskap som en avgörande faktor för militär effektivitet. De militära ledarna bör således besitta egenskaper för att utveckla moral inom sina enheter. Peter G. Northouse beskriver hur ett transformativt ledarskap kan användas för att effektivt motivera underställda att agera på sätt som gynnar det högre syftet än agera utifrån egenintresse.⁶⁰ Det transformativa ledarskapet avser att få följare till ett högre moraliskt ansvarstagande och att motivera, inspirera personalen mot organisationens visioner.⁶¹ Moral och etik är en naturlig del av ledarskap då det etablerar och förstärker organisationens värderingar för underställda.⁶² På grund av ledares inflytande skapas organisationens etiska och moraliska klimat som har avgörande betydelse för organisationens värderingar.⁶³ Northouse

---

⁴⁶ Reiter & Wagstaff, *Leadership and military effectiveness*, 507.

⁴⁷ Ibid.,

⁴⁸ Erinn, C., Squires & Jennifer M., Peach. *Effective Military Leadership: Balancing Competing Demands. Canadian Journal of Behavioural Science*. Vol. 14, nr. 4, 20018: 314.

⁴⁹ Ibid.,

⁵⁰ Ibid., 315.

⁵¹ Ibid., 320.

⁵² Ibid., 320.

⁵³ Ibid., 315, 320.

⁵⁴ Sergio, Catignani. *Motivating soldiers: The Example of the Israeli Defense Forces. The US Army War College Quarterly: Parameters*. Vol. 34, nr. 3, 2004: 112, 116.

⁵⁵ Ibid., 108.

⁵⁶ Ibid., 112.

⁵⁷ Ibid., 117.

⁵⁸ Ibid., 112.

⁵⁹ Ibid., 112.

⁶⁰ Peter G., Northouse. *Leadership: Theory and practice*. 7:e uppl. California: Sage, 2016, 167.

⁶¹ Ibid., 338.

⁶² Ibid., 337.

⁶³ Ibid.,

påvisar att ledarskapet har avgörande betydelse för hur underställdas moraliska värderingar formas av ledarens egenskaper vilket bidrar till den militära effektiviteten.

Moral inom en enhet har en avgörande betydelse för militär effektivitet och hur väl en militär operation lyckas.⁶⁴ Militära enheter med hög moral innehar en stor fördel vid genomförandet av militära operationer.⁶⁵ Van 't Wout och van Dyk refererar i Lennart Schou Jeppesen och Andreas Elronds studie identifierar åtta faktorer för utveckling av moral, bland annat sammanhållning (en. cohesion), förbandsanda (en. esprit de corps), gemensamma mål (en. unit purpose) och ledarskap nämns.⁶⁶ Genom en undersökning i en internationell kontext av den danska styrkan i Afghanistan 2009 undersöktes vilka faktorer som bidrar störst till moralens utveckling.⁶⁷ Resultatet påvisade att ledarskap, gemensamma mål och sammanhållning är stora bidragande faktorer till moralens utveckling.⁶⁸ De ledaregenskaper en militär ledare innehar påstås utgöra grunden till sammanhållning och en strävan mot gemensamma mål.⁶⁹ Detta visade sig applicerbart både innan och efter genomförandet av insatsen.⁷⁰ Med andra ord bör en militär ledare eftersträva verksamhet som präglas av vertikal sammanhållning mellan chefer och underställda samt eftersträva arbete mot gemensamma mål för att utveckla moral.⁷¹ Jeppesen och Elrond påvisar vikten av ledarskap för utveckling av moral men påpekar även hur sammanhållning och gemensamma mål är starkt korrelerade till moral.⁷² Dessa två faktorer skapar nya verktyg för hur militära enheter kan utveckla moral inom enheter och inte enbart förlita sig på den militära ledarens egenskaper.

Peter C. Boer förklarar i sin studie hur militär sammanhållning (en. unit cohesion) ses som en nyckelfaktor för militär effektivitet och är avgörande för framgångsrika militära operationer.⁷³ Sammanhållning kan både ses som vertikalt mellan chefer och soldater eller horisontellt, soldater inom gruppen.⁷⁴ Grupper som innehar en stark sammanhållning karakteriseras av individer som känner tillit, respekt, självförtroende och förståelse för gruppens medlemmar.⁷⁵ Den militära gruppens medlemmar litar även på varandras kompetenser och har stark tillit till ledaren.⁷⁶ Enligt Boer är det dessa faktorer som utgör stark sammanhållning inom militära grupper och resulterar i militär effektivitet.⁷⁷ För att den militära gruppen ska utveckla sammanhållning är gemensamma bakgrunder, delade militära erfarenheter och meningsfulla uppgifter tre bidragande faktorer till processen.⁷⁸ Boer kan antas se militär effektivitet som ett resultat av militär sammanhållning och påpekar mer vikten av gruppdynamiken än

---

⁶⁴ Lennart Schou Jeppesen & Andreas Elrond. Exploring morale in an active Warzone: A Study of the Predictors of Morale During Deployment to Afghanistan. *Scandinavian Journal of Military Studies*. Vol. 4, nr. 1, 2021: 267.

⁶⁵ Ibid.,

⁶⁶ Ibid., 269.

⁶⁷ Ibid., 267.

⁶⁸ Ibid., 273.

⁶⁹ Ibid.,

⁷⁰ Ibid.,

⁷¹ Ibid.,

⁷² Ibid., 275.

⁷³ Peter C. Boer. Small Unit Cohesion: The Case of Fighter Squadron 3-VI.G.IV. *Armed Forces & Society*. Vol. 28, nr. 1, 2001: 33.

⁷⁴ Ibid., 36.

⁷⁵ Ibid.,

⁷⁶ Ibid.,

⁷⁷ Ibid.,

⁷⁸ Ibid., 37.

ledaregenskaper för den militära effektiviteten. Boers perspektiv bidrar därför med ett nyanserat synsätt på hur militär effektivitet åstadkoms.

Camilla Kylin med sin studie på svenska soldater påpekar att en militär organisation kan ses som en institution innehållande sociala metoder för att uppnå stark sammanhållning.⁷⁹ De sociala metoderna exemplifieras genom användandet av efternamn istället för förnamn vilket skapar nya sociala identiteter.⁸⁰ Ytterligare formar individer nya identiteter inom grupper när de spenderar långa perioder borta från familj och vänner.⁸¹ Individernas nya identiteter tillsammans med psykiskt och fysiskt påfrestande uppgifter skapar en stark sammanhållning inom gruppen vilket är en viktig komponent för militära organisationer.⁸² Kylin i sin studie undersöker hur sammanhållning inom grupper för den svenska Försvarsmakten skapas. Perspektivet kan bidra med en förståelse för hur sammanhållning skapas genom nya sociala identiteter och bidrar till en operativ effekt.

1.4 Syfte och frågeställning

Studiens övergripande syfte är att bidra till forskning om moralens innebörd och utveckling i en militär kontext. Flera studier påvisar vikten av moral vid påfrestande förhållanden under krig och att det har en avgörande betydelse för operativ effektivitet.

Studien avser att mer specifikt finna förståelse för moralens innebörd och utveckling inom svenska Försvarsmakten. Då doktriner och reglementen innehar otillräcklig information om moralens utveckling avser denna studie finna ett förklaringsvärde på vad de moraliska faktorerna innebär för Försvarsmakten. Detta bidrar till den utomvetenskapliga relevansen genom möjliga förklaringar till innebörd av begreppet och hur det utvecklas. Genom förklaringsvärdet kan organisationen nyttja sig medvetet av ett ledarskap som går mot att uppnå moral effektivare och inte förlita sig på att uppkomsten sker autonomt. Detta bidrar sedan till en mer effektiv krigföringsförmåga inom det militärstrategiska konceptet.

Studiens frågeställning blir därför:

Hur förstår chefer på bataljon- och brigadnivå ledarskapets betydelse för utvecklingen av moral som bidrar till operativ effekt?

För att besvara forskningsfrågan används tre delfrågor:

1. *Hur förstår chefer på bataljon- och brigadnivå innebörden av moral?*
2. *Vilka förutsättningar beskriver chefer på bataljon- och brigadnivå bör finnas för att utveckla moral?*
3. *Hur beskriver chefer på bataljon- och brigadnivå att moral utvecklas inom enheter?*

1.5 Material

Uppsatsens empiriska material inhämtas från respondenter genom kvalitativa intervjuer. Materialet bygger på respondenternas uppfattningar eller företeelser från en begränsad del av

---

⁷⁹ Camilla Kylin. Blood sweat and tears—shared bodily fluids, emotions and social identity in a Swedish military context. *International Journal of Work Organisation and Emotion*. Vol. 5, nr. 2, 2012: 200.

⁸⁰ Ibid.,

⁸¹ Ibid.,

⁸² Ibid.,

Försvarsmaktens personal om begreppet moral.⁸³ Detta gör att det insamlade materialet kan medge skilda svar utifrån vilken nivå inom organisationen samt vilka typförband som respondenterna har erfarenhet av. Det empiriska materialet tolkas sedan utifrån hermeneutisk meningstolkning för att kunna finna beskrivningarnas manifesta och latenta budskap.⁸⁴

1.5.1 Avgränsningar

Studiens förutsättningar medger endast respondenter ur två av Försvarsmaktens organisationsenheter. Inom dessa enheter har ytterligare en avgränsning gjorts genom att intervjua befattningsinnehavare på chefspositioner inom bataljon- eller brigadnivå. Denna avgränsning resulterar i att studien inte blir generaliserbar för samtliga Försvarsmaktens organisationsenheter. Däremot finns det låga ambitioner att generalisera resultatet till den bredare populationen. För att kunna generalisera resultaten krävs en mer omfattande studie där flera respondenter hade behövts intervjuas. En alternativ metod för att undersöka fallet hade varit att genomföra en kvantitativ enkätundersökning om moraliska faktorer påverkan på den operativa effektiviteten. Detta ställer dock krav på antalet svarspersoner som inte kan garanteras överstiga antalet för att möjliggöra en generalisering. Syftet med avgränsningen är främst för att få meningsbärande empiri från ett urval som besitter lång erfarenhet inom Försvarsmakten.

2. Teori

Morale, cohesion, and esprit de corps

Moral kan definieras som ett resultat av sammanhållning (en. cohesion) och förbandsanda (en. esprit de corps).⁸⁵ Moral ses som en funktion och ett resultat av framgång i strid men anses även viktigt för att minimera de psykologiska påfrestningarna i krig medger.⁸⁶ Funktionen utgörs av två grundfaktorer för utveckling av moral, individuella- och grupp faktorer.⁸⁷ Individuella faktorer bestående av biologiska och psykologiska behov så som hälsa, mat, sömn, självförtroende, tydliga mål och träning.⁸⁸ Detta utgör grunden för individens förmåga att utveckla moral och kunna bidra till gruppens fortsatta utveckling.⁸⁹ Grupp faktorer definieras som sammanhållning och förbandsanda vilket anses vara de största bidragande faktorerna till moralens utveckling.⁹⁰ Vissa förutsättningar så som gemensamma bakgrunder, delade militära erfarenheter och sanktionerad alkoholkonsumtion anses vara positivt bidragande till sammanhållningen.⁹¹ Förbandsandan ses som en vertikal sammanhållning eller en sekundär grupp, vilket fungerar som en social tillhörighet för soldaten.⁹² Avgörande för att sammanhållningen och förbandsandan ska skapas är militära ledares förmåga att utbilda självsäkra soldater som tror på sina ledare.⁹³ Om den militära ledaren inte får sina underställdas förtroende agerar de inte som en sammanhållen enhet.⁹⁴ Ledare är också länken mellan

---

⁸³ Peter Esaiasson, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Ann Towns & Lena Wängnerud. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts juridik, 2012, 268.

⁸⁴ Ibid., 227

⁸⁵ Reuven Gal & David A. Mangelsdorff. *Handbook of military psychology*. Chichester: Wiley, 1991, 453.

⁸⁶ Ibid.,

⁸⁷ Ibid., 459–461.

⁸⁸ Ibid.,

⁸⁹ Ibid.,

⁹⁰ Ibid., 455–456.

⁹¹ Ibid., 462–463.

⁹² Ibid., 458.

⁹³ Ibid., 463.

⁹⁴ Ibid., 464.

gruppens integrering i den större sekundära gruppen genom implementering av värderingar från organisationen till den primära enheten.⁹⁵ Om ledaren lyckas instifta organisationens värderingar inom enheten utvecklas förbandsandan vilket blir avgörande för moralen till organisationen.⁹⁶ Moral är således ett resultat av de individuella- och gruppfaktorer som en militär ledare utvecklar och bidrar till en operativ effektivitet.⁹⁷

Krigföringsprincipen moral

Krigföringsprinciper har genom historien skapats för framtida militära generationer baserat på erfarenheter.⁹⁸ Soldater och officerare måste kunna förvalta tidigare erfarenheter av militär verksamhet för att konstant utvecklas.⁹⁹ Med uppkomsten av krigföringsprinciperna har flera stora militärteoretiker beskrivit moral som en viktig del av krigskonst.¹⁰⁰ Napoleon exempelvis påstod att moral var tre gånger viktigare än motståndarens materiella styrka.¹⁰¹ Krigföringsprincipen moral är en viktig faktor för att motverka friktioner som uppstår i krig samt minimera de psykologiska påtryckningar som soldater och chefer utsätts för.¹⁰² Moral utvecklas bland annat genom uppfattningen om legitimt krig, uppdrag som uppfattas genomförbara, kvaliteten på ledarskapet samt utbildning och träning på sitt förband.¹⁰³ Exempel på militära enheter som har stark moral lämnar aldrig skadade på slagfältet eller ägnar stora resurser på att rädda piloter som störtat i motståndarens område.¹⁰⁴ Moralens betydelse har länge beskrivits som bidra till den operativa effektiviteten bland militära enheter.¹⁰⁵

Doktrinär vägledning för ledare

Som komplement till teorierna kommer Høibacks teori om doktriner användas för att kunna beskriva vad som sker när det saknas doktrinär vägledning.¹⁰⁶ Doktriner ska fungera som verktyg för militära ledare och vid genomförande av utbildning.¹⁰⁷ Problematiken med doktrinär är enligt Høiback när de inte fyller tillräcklig information som krävs för vägledning av militär verksamhet.¹⁰⁸ När doktriner uppfattas som informationsbristande tvingas ny inofficiell information formos för att fylla informationsbristen, vilket kan skilja sig beroende på exempelvis förband och inte bli standardiserade.¹⁰⁹

Teorierna påpekar att hög moral inom en militär enhet bidrar till operativ effektivitet. Resultatet av moral är således samma för teorierna men betoningen på ledarskapets påverkan för moral skiljer sig. Därför anses teorierna lämpliga för att kunna besvara frågeställningen då de bidrar till olika beskrivningar om utvecklingen av moral. Høibacks teori kan möjligen ge en förståelse till varför det skiljer sig mellan Försvarens maktens organisationsenheter om moralens innebörd

---

⁹⁵ Gal & Mangelsdorff, *Handbook of military psychology*, 465.

⁹⁶ Ibid.,

⁹⁷ Ibid., 453.

⁹⁸ Jan Ångström & Jerker Widén. Adopting a Recipe for Success: Modern Armed Forces and the Institutionalization of the Principles of War. *Comparative Strategy*. Vol. 31, nr. 3, 2012: 265.

⁹⁹ Ibid.,

¹⁰⁰ Ibid., 268.

¹⁰¹ Ibid., 273.

¹⁰² Ibid.,

¹⁰³ Ibid.,

¹⁰⁴ Ibid.,

¹⁰⁵ Ibid.,

¹⁰⁶ Høiback, What is doctrine?, 898.

¹⁰⁷ Ibid., 879.

¹⁰⁸ Ibid., 898.

¹⁰⁹ Ibid.,

och utveckling. Sammanfattningsvis möjliggör teorierna en bredare operationalisering som syftar till att fånga moralens innebörd och utveckling inom Försvarsmakten. De två teorierna beskriver samma effekt av moral men skiljer sig i dess beskrivningar om innebörd och utveckling. Detta möjliggör en djupare förståelse för respondenternas uppfattningar om innebörd och utveckling inom Försvarsmakten.

2.1 Operationalisering

För att bibehålla stringens i arbetet kommer operationalisering genomföras deduktivt utifrån teorierna i syfte att konstruera öppna intervjufrågor. Teorierna operationaliseras utifrån moralens beskrivningar för att kunna precisera ramarna för intervjufrågorna. För att bibehålla transparens i arbetet förklarar nästkommande stycke hur operationaliseringarna format de öppna intervjufrågorna. Styckena inleds med att förklara teoriernas utgångspunkt och därefter intervjufrågornas utformning.

Frederick J. Manning definierar moral som ett resultat av en ledares förmåga att skapa sammanhållning och förbandsanda.¹¹⁰ Jan Ångström och Jerker Widén däremot exemplifierar krigföringsprincipen moral genom soldater som aldrig lämnar sårade kamrater i strid.¹¹¹ Detta exempel på god anda ses som synonym med det Manning beskriver som sammanhållning. Detta grundar sig i att soldater som innehar denna inställning troligtvis har en stark sammanhållning till sina gruppmedlemmar.

- *Vad betyder de moraliska faktorerna för dig?*
- *Hur skulle du beskriva skillnaden mellan krigföringsprincipen god anda och moraliska faktorer?*

Moral anses viktigt för att minimera effekten av friktioner som uppstår i krig men även för att dämpa de psykologiska påtryckningar som soldater och chefer utsätts för.¹¹² Manning påpekar även vikten av moral för att minimera den negativa psykologiska effekten inom krig.¹¹³ Ytterligare bidrar begreppet till operativ effektivitet vid genomförandet av militära operationer.¹¹⁴

- *Kan du beskriva några positiva effekter utav moral?*
- *Kan du beskriva några positiva effekter utav god anda*
- *Kan du ge exempel på när du upplevt att ditt förband uppvisade en stark moral?*

Manning menar på att ledarskapet är avgörande för utvecklingen av sammanhållningen och förbandsandan vilket bidrar till moral.¹¹⁵ För att utvecklingen ska kunna ske inom militära enheter är gemensamma bakgrunder, delade militära erfarenheter eller sanktionerad

---

¹¹⁰ Gal & Mangelsdorff, *Handbook of military psychology*, 453, 463.

¹¹¹ Ångström & Widén, *Adopting a Recipe for Success: Modern Armed Forces and the Institutionalization of the Principles of War*, 273.

¹¹² Ibid.,

¹¹³ Gal & Mangelsdorff, *Handbook of military psychology*, 453.

¹¹⁴ Ångström & Widén, *Adopting a Recipe for Success: Modern Armed Forces and the Institutionalization of the Principles of War*, 273; Ibid., 453.

¹¹⁵ Gal & Mangelsdorff, *Handbook of military psychology*, 464–465.

alkoholkonsumtion bidragande förutsättningar.¹¹⁶ Ångström och Widén däremot beskriver moralens utveckling genom ledarskap, materiell effektivitet och utbildning.¹¹⁷

- *Vilka förutsättningar tror du måste finnas för att moral ska utvecklas?*
- *Vilka faktorer tror du bidrar till att moral utvecklas inom ditt förband?*

Moral ses som ett resultat av framgångar i krig och anses viktigt för minska krigets friktioner.¹¹⁸ Påståendet uttrycker att moral utvecklas under krig vilket formar frågan om moral också kan utvecklas under fred. Manning påpekar vikten av ledarskap för utveckling av sammanhållning och förbandsanda, vilket kan tolkas möjligt att utvecklas under fred. Vidare förklarar Ångström och Widén träning och utbildning som faktorer för moralens utveckling men utelämnar hur och när utbildningen utvecklar detta.¹¹⁹

- *När tror du att moral utvecklas för en värnpliktig?*
- *När tror du moral utvecklas för en anställd soldat?*

Doktriner ska fungera som verktyg för militära ledare vid verksamhet och när informationen är otillräcklig formas inofficiell information som kan vara baserat på erfarenheter.¹²⁰ Detta kan ge en förklaring till varför utvecklingen av moral eventuellt skiljer sig mellan Försvarsmaktens organisationsenheter.

- *På vilket sätt tror du de moraliska faktorerna kan skilja sig mellan förband?*

Sammanfattningsvis har operationaliseringen bidragit till en intervjuguide som presenteras som en bilaga för studien.

3. Metod

Avsnittet inleds med att presentera och motivera studiens metodologiska ansats för att kunna besvara frågeställningen. Sedan presenteras planering och genomförande av intervjuer för att bibehålla transparens till analys och resultat. Detta anses vara viktigt för kvalitativa studier då de ofta går att genomföra på många olika sätt och utforska flera olika teman.¹²¹

3.1 Forskningsdesign

Studiens övergripande metodologiska angreppssätt kan beskrivas som en induktiv-, hermeneutisk tolkande studie som bygger på kvalitativa intervjuer. Empirin tematiseras induktivt utifrån mönster i respondenternas svar och tolkas därefter för att finna beskrivningar om det undersökta ämnet. Eftersom empirin kan sägas utgöra fallet för studien finns inte lika stora ambitioner att generalisera resultaten till den bredare populationen.¹²² Respondenternas

---

¹¹⁶ Gal & Mangelsdorff, *Handbook of military psychology*, 462–463.

¹¹⁷ Ångström & Widén, *Adopting a Recipe for Success: Modern Armed Forces and the Institutionalization of the Principles of War*, 273.

¹¹⁸ *Ibid.*; Gal & Mangelsdorff, *Handbook of military psychology*, 253

¹¹⁹ Ångström & Widén, *Adopting a Recipe for Success: Modern Armed Forces and the Institutionalization of the Principles of War*, 273.

¹²⁰ Høiback, *What is doctrine?*, 879, 898.

¹²¹ Asbjørn Johannessen, Per Arne Tufte & Line Christoffersen. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 4. Uppl. Stockholm: Norstedts juridik, 2012, 69.

¹²² Esaiasson m.fl., *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 89.

beskrivningar ska besvara uppsatsens frågeställning. Med hjälp av befintliga teorier söker studien en djupare förståelse till varför moral uppfattas som det gör i de undersökta fallen. Som komplement till det metodologiska angreppssättet samlas det empiriska materialet in genom kvalitativa intervjuer. Detta anses vara en lämplig metod eftersom det ger respondenten mer möjlighet att fritt uttrycka sig om det undersökta ämnet.¹²³

3.1.1 Kvalitativa intervjuer

Kvalitativa intervjuer lämpar sig bra för undersökningar om människors erfarenheter och uppfattningar.¹²⁴ Syftet med kvalitativa intervjuer är att förstå det undersökta ämnet utifrån den levda vardagen ur respondentens perspektiv.¹²⁵ Interaktionen mellan intervjuare och respondent genererar kunskap som åstadkoms genom samtal om ett ömsesidigt intresse.¹²⁶ Samtalen från intervjuerna bidrar med respondenternas egna tankar och idéer om det undersökta ämnet vilket vidare ses som studieobjekten för undersökningen.¹²⁷ Därför blir det viktigt att ställa samma frågor till respondenterna eftersom det ger intervjuaren möjlighet att se mönster i svaren samt finna beskrivningar som skiljer sig.¹²⁸ Respondenternas svar kommer sedan tolkas utifrån hermeneutisk meningstolkning vilket medger större frihet i tolkningsarbetet.¹²⁹ Detta ger intervjuaren möjlighet att se svaren utifrån det uttryckta budskapet men även det bakomvarande budskapet som inte uttrycks i språk.¹³⁰ Tolkningsarbetet handlar i grunden om att förstå respondentens svar i förhållande till den fråga som ställs.¹³¹ Därför ses beskrivning av tolkningsarbetets process viktigt i resultatet för att bidra till studiens trovärdighet.

3.2 Genomförande av intervjuer

3.2.1 Urval

För att urval ska vara så representativt som möjligt av populationen eftersträvar forskare att genomföra slumpmässiga urval.¹³² För kvalitativa undersökningar kan detta bli problematisk då forskaren ofta vill få fördjupad kunskap om en företeelse och dess kontext.¹³³ Urvalsprocessen för denna studie har haft en ändamålsenlig strävan snarare än representativ, vilket medger strategiskt urval som lämplig metod.¹³⁴ Urvalsprocessen för studien eftersträvar att använda respondenter utifrån kriterierna erfarenhet, kunskap och kännedom om det undersökta ämnet. Den bestämda målgruppen ansågs lämplig vid genomförandet av studien då respondenterna kan bidra med meningsbärande information om företeelsen som undersöks.

3.2.2 Intervjuguiden

Intervjuerna bokades genom personlig kontakt över telefon eller e-post och genomfördes mellan 19 mars och 3 april. Intervjuerna inleddes med en inledande fråga innan de tematiska frågorna ställdes. Intervjuerna fortlöpte därefter som en samtalsintervjuundersökning där

---

¹²³ Johannessen, Tufte & Christoffersen, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, 135.

¹²⁴ Ibid.,

¹²⁵ Steinar, Kvale & Svend Brinkmann. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. Uppl. Lund: Studentlitteratur, 2009, 39.

¹²⁶ Ibid., 19.

¹²⁷ Esaiasson m.fl., *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 236.

¹²⁸ Ibid.,

¹²⁹ Kvale & Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 226 - 227; Ibid., 227.

¹³⁰ Esaiasson m.fl., *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 227.

¹³¹ Ibid., 226.

¹³² Ibid., 185–187.

¹³³ Johannessen, Tufte & Christoffersen, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, 104.

¹³⁴ Ibid.,

samtalen var interaktiva för båda parter.¹³⁵ Respondenterna fick inte se frågorna i förhand utan blev enbart upplysta om frågornas karaktär och intervjuerna tog mellan 13 - 34 minuter. De tematiska frågorna var konstruerade på ett sätt så intervjuaren hade minimal påverkan på respondentens svar.¹³⁶ Frågorna bestod av öppna frågor utan fasta svarsalternativ för att få respondenten med egna ord beskriva sin uppfattning om det undersökta ämnet.¹³⁷ Efterhand som intervjun pågick nyttjades enstaka uppföljningsfrågor i syfte att få fram ett mer innehållsrikt svar.¹³⁸ Avslutningsvis fick respondenterna möjlighet att lägga till eller ändra på sina svar innan intervjuerna avslutades.

3.2.3 Transkribering

Transkribering av materialet genomfördes i anslutning till intervjuernas genomförande. Alla transkriberingar korrekturlästes efter de ansågs vara klara för att säkerställa korrekt översättning till skriftspråk. Transkriberingarna extraherade information om moral, god anda och moraliska faktorer för att förenkla vidare analys av material. Efter korrekturläsningen genomförts raderades inspelningarna då de inte fyller någon vidare funktion för uppsatsen ändamål.

3.2.4 Respondenter

Respondenterna för studien har mellan 19 – 27 års erfarenhet inom Försvarsmakten och hade vid intervjuernas genomförande någon typ av chefsposition inom bataljon- eller brigadnivå. Respondenterna var samtliga män och hade bakgrund inom arméns funktions- eller manöverförband.

3.3 Kodning och tematisering av data

Det empiriska materialet kodades efter transkriberingen vilket är den process där data bryts ner, tematiseras och därefter byggs upp till en beskrivning.¹³⁹ Genomförandet av öppen kodning syftar till att konstant jämföra data för att observera om de har ett likartat innehåll.¹⁴⁰ Det likartade innehållet kunde därefter tematiseras induktivt med empirin som grund för att finna liknande beskrivningar om uppsatsen undersökta ämne. Tematiseringarna presenteras i resultatet av studien genom en diskussion av respondenternas svar kopplat till uppsatsens frågeställning. Avslutningsvis summeras tematiseringarna i studiens slutsatser för att jämföras mot befintliga teorier och finna svar på uppsatsens frågeställning. De teman som identifierades under kodningen av respondenternas uppfattningar är *innebörd, förutsättningar och delade erfarenheter*.

3.5 Källkritik

Samtliga källor för studien har granskats enligt de fyra källkritiska reglerna äkthet, oberoende, samtidighet och tendens. Studien har utgått från individers muntligt beskrivna upplevelser för att kunna besvara frågeställningen. Utifrån respondenternas svar har de fyra källkritiska reglerna tillämpats men eftersom intervjuundersökningar bygger på människors föreställningar och uppfattningar kan dessa inte sägas vara sanna eller falska.¹⁴¹ Detta kan då upplevas problematiskt att tillämpa de fyra källkritiska grundreglerna då de inte kan jämföras med andra befintliga källor. Studien har däremot tillämpat de källkritiska grundreglerna utifrån de

---

¹³⁵ Esaiasson m.fl., *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 236.

¹³⁶ *Ibid.*, 274.

¹³⁷ *Ibid.*, 237.

¹³⁸ *Ibid.*, 274.

¹³⁹ Johannessen, Tufte & Christoffersen, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, 177.

¹⁴⁰ *Ibid.*, 179.

¹⁴¹ Esaiasson m.fl., *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 268.

förutsättningar som medger detta. Äkthet och samtidighet har kunnat stärkas genom att fysiskt se respondenterna vid intervjuerna. Tendensen har minimerats genom att bibehålla anonymiteten för respondenterna och på så sätt finns det ingen egen organisatorisk vinning av innehållet. Kriteriet för oberoende anses kunna styrkas genom att flera respondenter ger liknande beskrivningar. Respondenternas upplevelser kan anses vara tillförlitliga för studiens ändamål trots att det inte finns några oberoende källor som kan styrka innehållet.

3.6 Forskningsetik

Studien följer de forskningsetiska principer som institutionen ställer krav på vid genomförande av intervjuer. Studien avser inte att undersöka känsliga uppgifter kopplat till respondenter eller material. Intervjuerna genomfördes med de forskningsetiska principer som riktlinjer vilket beskrivs som informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.¹⁴² Varje intervju inleddes med att beskriva studiens syfte och att samtycke bygger på frivillighet vilket kompletterades med en informations- och samtyckesblankett. Vidare förklarades att respondenterna bibehåller anonymitet genom hela studien via konfidentialitetskravet och att deras svar inte kommer kunna härledas till enskilda individer. Även om frågornas karaktär inte har för avsikt att behandla känsliga uppgifter kan det förekomma spårbarhet i svaren till individer men detta behandlas så det inte blir möjligt. Vid intervjuerna förklarades innebörden av nyttjandekravet och att materialet enbart kommer nyttjas för studiens ändamål.

4. Resultat

Nedan presenteras studiens resultat genom respondenternas upplevelser om moralens innebörd och utveckling. Detta presenteras på ett sådant sätt som förstärker de identifierade teman som var framträdande vid kodningen av empirin. Teman presenteras genom ett påstående som har utformats utifrån tematiseringen och styrks därefter av respondenternas upplevelser genom citat.

För resultatet har begreppet ledare och chef använts som synonymer utifrån respondenternas svar. För att bibehålla stringensen används begreppet ledare genomgående för resultatet. Respondenternas svar utgår ifrån att de avser en individ som kan likställas med yrkesofficer när de benämner begreppet ledare. Vidare refereras citaten till respondenterna med siffrorna ett till sex för att förtydliga vilken respondent som är citerad.

4.1 Tema 1: Innebörd

”Moral kan ses som en vilja att göra mer, vilket är avgörande för operativ effekt”

Genomgående påpekar samtliga respondenter vikten av de moraliska faktorerna för Forsvarsmaktens operativa effekt. Det framgår genom respondenternas upplevelser att moral och operativ effekt har ett tydligt samband men det är svårt att definiera moralens innebörd.

Fem av sex respondenter uttrycker att de moraliska faktorerna har en avgörande effekt för hur väl fungerande den svenska operativa effekten upplevs. En majoritet av respondenterna beskriver de moraliska faktorerna som en uppoffring eller vilja att strida för något större än sig själv.

---

¹⁴² Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. 2002, 7–14.

De moraliska faktorerna, de är ju helt avgörande för krigföringsförmågan. Utan dem så kan man inte få förbanden att lösa de svåra uppgifterna som vi ställs inför. Det är svårt eftersom det är moraliska faktorer så är det ju svårt att sätta fingret på exakt vad det är.^{R1}

Jag tycker att de är oerhört viktiga. Jag tycker att den här hela modellen som vi har, den är en bra förklaringsmodell, hur vi bygger militär krigföringsförmåga. De moraliska faktorerna är för mig de kanske enskilt viktigaste.^{R4}

Den operativa effekten uppfattas som ett resultat av moraliska faktorer genom liknande beskrivningar av vilja. Fem av sex respondenter beskrev innebörden som en stark vilja att slåss, vilja att uppoffra sig eller vilja att prestera över sin egen fysiska-, mentala kapacitet. Viljan hos individer uppfattas som nära relaterat till moralens innebörd bland respondenternas beskrivningar och kan tolkas utgöra grunden till operativ effekt.

Men jag tycker ju att det beskrivs de stora ledorden här, vilja, ledarskap och värdegrund, eller egentligen kanske etik är ju någonstans bra ord för att beskriva det. Det grundar ju sig någonstans i viljan att slåss.^{R1}

När de moraliska faktorerna tillsammans med den goda andan, när det finns så är det aldrig en uppoffring att göra en uppoffring, det är en naturlig del utav det. Jag tror att det skulle i en skarp situation kunna leda till att se prov på det som heter mod, utan att jag själv tänker på det.^{R2}

Men just om man tror sig kämpa för den rätta saken, jag säger inte då den goda saken. Då kan man ju gå mer och göra mer, på samma sätt som om man då har fått det fel förklarar för sig så kan man ju bedriva mer krigsbrott, mer dåliga saker eller mer massmord eller vad det nu handlar.^{R3}

Huruvida varför viljan är avgörande för den operativa effekten kan tolkas utifrån respondenternas beskrivningar. Uppfattningen är att när eget förband ställs inför svåra uppgifter är viljan avgörande för att leverera ett positivt resultat. Viljan kan uppfattas som grunden till att lösa svåra uppgifter med en positiv inställning. Samtliga respondenter beskrev, indirekt eller direkt, viljan som en avgörande faktor för att lösa svåra uppgifter. Detta tolkas som bidragande till den operativa effekten.

Men den moraliska kraften eller de moraliska faktorerna är de jag tror kommer kunna ge avgörandet ändå. Jag skulle säga att de är de viktigaste och de svåraste att förstå, bygga, kontrollera eller hantera.^{R2}

Jag tänker som så att finns den här förbandsandan, finns de moraliska faktorerna på plats så klarar ett förband av, oavsett om det kommer liksom en högvaktsperiod eller om det är i vår förbandsproduktionsvardag, om det kommer uppgifter som är tråkiga, så kan man fortfarande hantera de uppgifterna för att det finns en inre stolthet och det är ett välfungerande förband. Sen så kan man ju ta det till det yttersta att när det är någon som vill ha ihjäl oss. Och att samla kraften i att göra saker så tror jag att man inte gör det för sig själv. Man gör det för kamraten bredvid sig. Att då ha en sammanhållning och en anda, så är jag helt övertygad om att det bidrar till vår förmåga att samla kraft för att kunna göra något som är väldigt svårt.^{R4}

Men man vet också att det har en stor påverkan av utfall på kriget i sin helhet och ett stort utfall och påverkan på människor i det lilla längst fram ute på linan i fält.^{R5}

4.2 Tema 2: Delade erfarenheter

”Moral kan ses som ett resultat av provningar”

Respondenternas syn på faktorer för utvecklingen av moral beror till del på delade erfarenheter inom samma grupp. Detta är genomgående för samtliga respondenters uppfattningar. De delade erfarenheter som respondenterna beskrev var främst fysiska och psykiska provningar som soldater genomgår under sin utbildning.

En majoritet av respondenterna uttryckte sina upplevelser att moral utvecklas genom gemensamma provningar. Detta uttrycks som baskerprov eller slutövningar för värnpliktiga. Två respondenter uttryckte skarpa insatser, nationellt eller internationellt, som provningar för anställd personal. Provningarna förstås av respondenterna som något enheten tar sig genom med ett positivt resultat.

Baskerprovet på rätt sätt är en sådan sak, om det genomförs på rätt sätt. Och då menar jag att det ska enkelt genomföras på ett sätt så alla klarar det.^{R2}

När dom får göra saker, alltså när man som förband får göra någonting som visar på skillnad. Vi åkte operativ reserv till Gotland. Det var ju en väldigt tydlig grej, det var nytt, det var revolutionerande, men framför allt gjorde man någonting ihop. Så de grejerna är viktiga. Det händer ju som många sådana saker nu för tiden också.^{R3}

Sen har jag exempel från utlandstjänst och annat när man också har ställt sig för lite jobbigare provningar under längre tid, där man också upplever att den här goda andan som man kan försöka bygga redan innan man åker i väg ger positiva effekter när man väl utsätts.^{R5}

Allt från att göra saker tillsammans under lättsamma former till att göra saker tillsammans under svåra former. Allting är ju i den kontexten.^{R6}

Provningarna som respondenterna uttryckte grundar sig inte enbart i fysiskt utmanande påfrestningar. Två respondenter beskrev att det lika väl kan vara mentalt påfrestande friktioner för att moralen ska utvecklas inom enheten. Provningarna kan således inte enbart förstås som fysiskt utmanande uppgifter utan kan också ses som en provning på sammanhållningen inom enheten mot yttre friktioner.

De måste utsättas för provningar, kärvhet, kärva saker, jobbiga saker som förenar dom. Det handlar inte om att låta för primitiv, det handlar inte om att de ska gå den kärvaste strapats utan det kan vara att lönerna strular eller parkering. Och sen tillbaka till vad jag själv känt under insatser, kan man dessutom då hamna i en skorpig situation i det jobbet man valt och man löser ut det, det behöver inte handla om strid. Det handlar om spänt läge, det finns någonting som blir en naturlig del utav det.^{R2}

Jag tror att de som har haft störst utveckling och de stora resorna har ju varit när det har varit problem någonstans och vi har fått göra riktade insatser. Då uppfattar jag att där har liksom moralen utvecklats som mest. Det är ju en ganska konstlad miljö här där man tvingar ihop mängder med människor från olika delar av Sverige, olika uppväxter, olika bakgrunder, olika syn på det där.^{R1}

4.3 Tema 3: Förutsättningar

”Ledarskap uppfattas som en förutsättning för att moral ska utvecklas”

Gemensamt har en majoritet av respondenter uppfattningar att ledarskap är en förutsättning för utvecklingen av moral inom militära enheter. Flera respondenter beskrev uppfattningar om ledaregenskaper som gynnar utvecklingen, vilket bland annat kunde kopplas till uppdragstaktik.

Fyra av sex respondenter uttrycker sin uppfattning om ledaregenskaper som präglas av uppdragstaktik. Bland annat är uppfattningen att initiativtagande, förtroende och mellanmänniska relationer inom hierarkin är positiva egenskaper hos en ledare för att utveckla moral.

Så att en gemensam värdegrund om att vi tar hand om varandra, att vi har en sammanhållning, vi har ett ledarskap som inte präglas av pinnalism på något sätt. Jag tycker att uppdragstaktiken också ryms inom ramen för de moraliska faktorerna. För det är så mycket som handlar om hur vi är relationsmässigt mot varandra i uppdragstaktiken som gör att det ryms inom ramen för de moraliska faktorerna.^{R4}

Det behöver finnas ett tillåtande klimat. Det behöver finnas ett förtroende för varandra. Man behöver kunna känna att man kan säga ifrån när man tycker att någonting är fel.^{R1}

Och sen så tycker jag också att vår ledningsfilosofi i uppdragstaktik att man försöker leva den också. Saker som gör att det skapas förutsättningar för en god anda.^{R5}

Återkommande beskrivningar av respondenterna är hur en ledares relation till sina soldater också ses som en förutsättning för utveckling av moral. Bland annat uttrycker en respondent ordagrant att den mellanmänniska relationen mellan chefer i organisationen som avgörande.

Jag tror den vertikala är den absolut viktigaste, att avståndet mellan chefer i organisationen. Från brigadchefen till kompanichefen och fortsatt chefer. Desto mänskligare den relationen blir, desto mer förstår de varandra och kompanichefen ner till granatgevärsskytten. Ju mer vi lär känna varandra desto mer förstår vi varandra i hierarkin. Det bara gynnar oss.^{R2}

Uppfattningarna utifrån tre respondenter kan också tolkas som mellanmänniska relationer är avgörande för moralens utveckling. Indirekt tolkas respondenternas uppfattningar om hur en positiv relation mellan ledare och soldater har positiva effekter på enhetens moral.

Nej, men jag tror att det handlar om att se individer också i ledarskapet, alltså att inom ramen för ett gott ledarskap på alla nivåer där man ser individer. Man är med och man skapar en känsla av samhörighet på flera nivåer.^{R4}

Det behövs någon som leder oss åt rätt håll för annars kommer inte den skapas och byggas gemensamt och kommer ju spreta. [...] Så där föregångsmannaskap, om jag säger så tror jag är viktigt. Både i aktiv handling eller indirekt, men att man har byggt upp det, så att det finns.^{R3}

En förutsättning som jag tycker mig kunna se genom åren det är ju ett gott ledarskap av de som är chefer på enheterna, att de visar vägen på ett positivt sätt och sprider den goda andan.^{R5}

Varför ledarskap beskrivs som en förutsättning för utveckling av moral förklaras av ett fåtal respondenter men kan även tolkas utifrån resterande respondenters svar. Ledarskap beskrivs som en förmåga att skapa förståelse för individers plats i det större perspektivet. En ledare uppfattas även som ansvarig för uppföljning och handledning vid genomförandet av provningar för enheten. Det tolkas således utifrån respondenternas svar att det är en ledares ansvar att skapa förståelse för helheten ned till enskild soldat.

Man kan få oss båda två att klara samma baskerprov med lite handledning, lite fusk till ena individen. Så att man skapar en känsla av att alla klarar det. [...] Nu ser vi oss som pluton och tycker vi är bra och kan man dessutom ha lite framgång i sin tjänst. Det börjar gå bra. Vi är den bästa plutonen, det säger befälen.^{R2}

Så att jag tror att man ganska så tidigt hamnar i en situation där man, med den utbildningspedagogik vi har, sätts in i gruppen och göra saker tillsammans och man inser att jag är beroende av min grupp för att klara detta. Min grupp är boende utav mig.^{R5}

Två av sex respondenter beskriver indirekt hur ledarskap har en avgörande betydelse för moralens utveckling. Upplevelserna respondenterna beskriver kan tolkas som att det är ledares ansvar att vara aktiv och vidta åtgärder som bidrar till utvecklingen av moral.

Men när man sedan kommer tillbaka och man börjar trimma samman förbandet igen, när respektive profession ska bidra in till helheten. Då tror jag också att det får ett lyft till. Och sen så behöver man hantera det på flera olika nivåer. För det handlar ju också om att skapa sig en funktionalitet och en samhörighet, inte bara på gruppen eller plutonen utan på kompaniet och bataljonen [...]^{R4}

Jag tror att de som har haft störst utveckling och de stora resorna har ju varit när det har varit problem någonstans och vi har fått göra riktade insatser. Då uppfattar jag att där har liksom moralen utvecklats som mest.^{R1}

5. Slutsatser

5.1 Sammanfattning

Nedan presenteras en sammanfattning av studiens resultat. Denna presenteras utifrån de teman som analysen har utgått ifrån och med hjälp av en grafisk figur förtydliga studiens resultat.

5.1.1 Tema 1: Innebörd

Respondenterna påvisar en stark uppfattning om att moraliska faktorer har en tydlig koppling till den operativa effekten för Försvarmakten. Innebörden uppfattas som en stark vilja att slåss för sin organisation, vilja att genomföra uppoffringar och vilja att prestera över sin fysiska och mentala kapacitet. Genomgående förstås innebörden som en inre vilja hos enskild befattningshavare att lösa uppgifter som är påfrestande. Viljan uppfattas avgörande för att lösa ställda uppgifter vilket sedan bidrar till Försvarmaktens operativa effekt.

5.1.2 Tema 2: Delade erfarenheter

Respondenterna delar samma uppfattningar om delade erfarenheter för att utveckla moral inom enheter. Respondenterna beskriver att delade erfarenheter kan ses som utmanande provningar förutsatt att enheten löser uppgiften med ett positivt resultat. Provningarna kan förstås som fysiskt utmanade uppgifter, så som baskerprov eller slutövningar. Det kan även förstås som insatser för anställd personal. Flera respondenter påtalar delade erfarenheter som fysiskt utmanande uppgifter men det kan också förstås som mentalt påfrestande uppgifter. De mentalt

påfrestande uppgifterna beskrivs som påfrestningar bestående av friktioner som enheten klarar av att lösa med ett positivt resultat.

5.1.3 Tema 3: Förutsättningar

Samtliga respondenter beskrev att en förutsättning som gynnar moralens utveckling är ett gott ledarskap kombinerat med uppdragstaktik. Majoritetens uppfattning var att ett bra ledarskap gynnar utvecklingen. Beskrivningarna av ett bra ledarskap präglades av ett tillåtande klimat, förtroende och positiva mellanmänniska relationer. Det uttrycks av respondenterna att i den militära hierarkin är den vertikala relationen mellan chefer och soldater något som bidrar till utveckling då det skapar förståelse och förtroende. Goda ledaregenskaper ses som en förutsättning för moralens utveckling enligt respondenterna. Respondenterna beskriver ledaregenskaper som får enskild befattningsinnehavare att förstå sin plats i det större sammanhanget som en viktig egenskap. Det beskrivs även att en ledares förmåga till handledning och vägledning av enheter bidrar till moralens utveckling. Ledarens förmåga till aktiv handling förstås därför som en förutsättning för moralens utveckling i militära enheter.

5.2 Resultatets bidrag till forskning

Studiens övergripande syfte är att bidra till forskning om moralens innebörd och utveckling inom en militär kontext. Detta grundar sig i att flera studier påvisat betydelsen av moral för den operativa effektiviteten vid genomförandet av militär verksamhet. Dessa studier har genomförts på utländska förband vilket skapade intresset att bidra med det svenska perspektivet. Studiens utomvetenskapliga relevans utgörs av att finna uppfattningar om moralens innebörd och utveckling inom Försvarmakten. Genom en fördjupad förståelse kan Försvarmaktens militära ledare medvetet nyttja sig av ett ledarskap som gynnar moralens utveckling och inte förlita sig på att det uppstår autonomt. Detta kan sedan bidra till en bättre operativ effekt för Försvarmakten.

Studiens tre delfrågor presenteras nedan för att kunna besvara studiens huvudfrågeställning.

1. *Hur förstår chefer på bataljon- och brigadnivå innebörden av moral?*

Utifrån chefer på bataljon- och brigadnivå kan innebörden av moral förstås som en stark vilja att slåss för sin organisation, vilja att genomföra uppoffringar och vilja att prestera över sin fysiska och mentala kapacitet. Den sammanslagna beskrivningen blir således, en stark vilja att genomföra något positivt för sin organisation.

2. *Hur beskriver chefer på bataljon- och brigadnivå att moral utvecklas inom enheter?*

Moral beskrivs utvecklas när enheten genomgår prövningar som uppfattas vara delade erfarenheter. Dessa prövningar kan vara både fysiskt och mentalt utmanande prövningar, dock ska enhetens prövningar generera ett positivt resultat.

3. *Vilka förutsättningar beskriver chefer på bataljon- och brigadnivå bör finnas för att utveckla moral?*

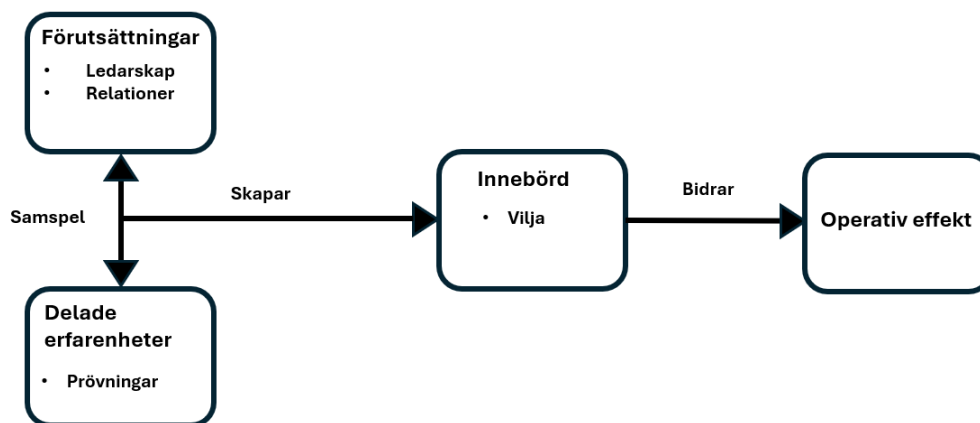
Förutsättningarna som bör finnas uppfattas som ett gott ledarskap kombinerat med att tillämpa Försvarmaktens ledningsfilosofi, uppdragstaktik. Ledarskap uppfattas mer som en förutsättning än en faktor för moralens utveckling.

Utifrån delfrågorna kan studiens huvudfrågeställning besvaras enligt följande:

Hur förstår chefer på bataljon- och brigadnivå ledarskapets betydelse för utvecklingen av moral som bidrar till operativ effekt?

Resultatet av studien påvisar att moral kan förstås som en vilja, vilken uppstår när rätt förutsättningar och delade erfarenheter finns inom enheten. Ledarskap sågs som en central del och en förutsättning för att utveckla moral. Ledarskap som kan handleda, vägleda, skapa förtroende och tillit i kombination med goda relationer till soldater sågs som positiva egenskaper för moralens utveckling. I samspel med enhetens delade erfarenheter beskrivs detta bilda en vilja som bidrar till operativ effekt.

Utifrån det sammanlagda resultatet av respondenternas uppfattningar kan ett samband identifieras och förtydligas genom figuren nedan. Innebörden kan förstås som en vilja bland enhetens medlemmar. För att viljan ska uppstå är den beroende av ett samspel mellan förutsättningar och delade erfarenheter. Förutsättningarna som måste finnas beskrivs som ett gott ledarskap och vertikala relationer i militära hierarkin. De delade erfarenheterna kan förstås som enhetens fysiska och psykiska prövningar. Förutsättningarna i samspel med delade erfarenheter uppfattas därefter skapa en vilja, vilket beskrivs bidra till operativ effekt.

Figur 2 Uppfattningen om moralens utveckling och resultat

5.3 Diskussion

5.3.1 Reflektioner om forskningsproblem

Utifrån doktrinerna framgår det att ledarskap är en bidragande faktor för moralens utveckling.¹⁴³ När moral beskrivs som bidragande till den operativa effektiviteten bör doktrinerna innehålla fördjupade beskrivningar om ledaregenskaper eller beteenden som gynnar moralens utveckling.

Studien avser att finna chefers uppfattningar på bataljon- och brigadnivå om betydelsen för ledarskap som gynnar moralens utveckling. Då doktriner beskriver att ledarskap är en viktig del i moralens utveckling är det intressant att få en fördjupad förståelse varför det anses viktigt. Doktrinerna kan ses innehålla otillräcklig information för vägledning av militära ledare om beteenden eller egenskaper för att utveckla moral. Det är också av intresse att få en fördjupad

¹⁴³ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, 16; Försvarsmakten, *Doktrin gemensamma operationer*, 128.

förståelse för vilka egenskaper eller beteenden som kan gynna utvecklingen av moral. Studien har ett fokus på moralens utveckling genom ledaregenskaper eller ledares beteenden. Resultatet genererar en fördjupad förståelse om sambandet mellan ledarskap och moralens utveckling. Resultatet bidrar även till en djupare förståelse om moralens innebörd utifrån beskrivningar av chefer på bataljon- och brigadnivå inom organisationen.

5.3.2 Studiens vetenskapliga relevans

Studiens resultat påvisar likheter mellan Mannings teori om moralens utveckling och respondenternas uppfattningar. Manning beskriver att delade militära erfarenheter för en enhet är en förutsättning för att moral ska utvecklas, vilket speglar respondenternas uppfattningar.¹⁴⁴ Denna uppfattning är något som inte ingår i de svenska doktrinerna, vilket visar på att de kan formats utifrån respondenternas erfarenheter. Varför Mannings teori speglar respondenternas uppfattningar när doktriner inte återger samma information är ett intressant resultat. Huruvida det beror på slump eller möjligtvis bör vara ett tillägg i den doktrinära vägledningen är svårt att avgöra utifrån enbart denna studie. Det hade krävts fler och mer omfattande studier för att vidare yttra sig om den frågan. Vidare är Mannings beskrivningar om ledarskap och moralens bidrag till operativ effekt samma som respondenternas. Detta kan möjligtvis ge en fördjupad förståelse av urvalets uppfattningar. För att kunna påstå att Mannings beskrivningar förklarar urvalets uppfattningar hade fler respondenter och en mer omfattande studie behövts genomföras.

Ångström och Widén beskriver att kvaliteten på ledarskap gynnar moralens utveckling men fördjupar inte beskrivningen om ledaregenskaper eller beteenden som bidrar till utvecklingen.¹⁴⁵ Ångström och Widéns beskrivningar om ledarskap går i linje med respondenternas uppfattningar om att det gynnar utvecklingen av moral. Däremot hade en fördjupad beskrivning av det teoretiska ramverket behövts för att vidare uttala sig om hur precist Ångström och Widéns beskrivningar passar för respondenternas upplevelser. Vidare likheter som Ångström och Widén påtalar är att moral beskrivs som en bidragande faktor till operativ effekt.¹⁴⁶ Beskrivningen speglar respondenterna upplevelser. Inga andra faktorer som Ångström och Widén beskriver som gynnar utvecklingen av moral återgavs som uppfattningar av respondenterna.

Att flera av Ångström och Widéns beskrivningar om moralens utveckling inte speglade respondenternas upplevelser är en intressant iakttagelse. Inga respondenter hade upplevelser om exempelvis legitimiteten av krig, uppgifter som uppfattades genomförbara eller specifikt utbildning och träning som gynnade moralens utveckling. Huruvida dessa beskrivningar inte nämndes av respondenterna kan bero på flera faktorer. Bland annat så finns inga erfarenheter mellan moral och ett nationellt försvar mot en invasion då Sverige inte befunnit sig i krig på över 200 år. Dessa upplevelser hade möjligen kunnat se annorlunda ut om undersökningen genomfördes med respondenter som nyligen befunnit sig i krig, exempelvis ukrainska militära ledare. En annan faktor som kan vara bidragande till att respondenterna inte delade samma uppfattningar kan bero på den målgrupp som intervjuades. Om urvalet varit på en lägre nivå inom organisationen hade eventuellt mer fokus varit på upplevelser om uppgifter och utbildning

---

¹⁴⁴ Gal & Mangelsdorff, *Handbook of military psychology*, 462–463.

¹⁴⁵ Ångström & Widén, *Adopting a Recipe for Success: Modern Armed Forces and the Institutionalization of the Principles of War*, 265.

¹⁴⁶ *Ibid.*,

som gynnade moralens utveckling. Då urvalet för studien ofta är uppgiftsställande chefer kan dessa uppfattningar ofta bortses från och därav inte nämnas i undersökningen.

Jeppesen och Elrond påpekar att ledarskap, gemensamma mål och sammanhållning är starkt bidragande faktorer till moralens utveckling.¹⁴⁷ Studiens resultat är inte i linje med samtliga faktorer som Jeppesen och Elrond beskriver. Respondenterna beskriver inte sina upplevelser att gemensamma mål är en bidragande faktor för moralens utveckling. Varför respondenterna inte upplever liknande beskrivningar för moralens utveckling kan bero på den kontextuella skillnaden. Jeppesen och Elronds studie genomfördes i en internationell kontext under andra omständigheter. Huruvida uppfattningarna kan bero på den kontextuella skillnaden som studierna genomförts under är inte möjligt att besvara utifrån studiens resultat. Däremot är det ett intressant fenomen att undersöka om den kontextuella skillnaden kan forma respondenternas uppfattningar om moralens utveckling. Det lämnas därför vidare till mer forskning att finna svar på.

Resultatet kan spegla Boers beskrivningar om hur stark sammanhållning inom en militär enhet bidrar till operativ effektivitet.¹⁴⁸ Boer beskriver att sammanhållning utvecklas genom gemensamma bakgrunder, delade militära erfarenheter och meningsfulla uppgifter.¹⁴⁹ Boer benämner företeelsen som sammanhållning men kan antas utgöra samma bidrag till den operativa effektiviteten som respondenternas uppfattningar av moral. Flera av Boers beskrivningar som utvecklar sammanhållningen speglar respondenternas uppfattningar om moralens utveckling. Varför det skiljer sig i benämningen av företeelsen är inget studien ämnar finna svar på men är en intressant iakttagelse. Sammanhållning för respondenternas uppfattningar kan möjligen inneha en annorlunda innebörd. Men studiens resultat är inte tillräckligt omfattande för att finna djupare förståelse om skillnader i begreppens innebörd. Vidare är gemensamma bakgrunder en faktor som respondenterna inte upplevde som bidragande till moralens utveckling. Huruvida det beror på respondenternas upplevda innebörd av begreppet eller andra faktorer är inte möjligt att uttala sig om med studiens resultat.

Respondenterna beskrev upplevelser utanför den institutionaliserade informationen i doktriner, vilket går i linje med Høibacks teori om vad som uppstår när doktriner saknar information. Resultatet kan beskriva att respondenternas upplevelser sträcker sig utanför doktrinernas beskrivningar om moralens utveckling. Doktriner ska finnas som verktyg för militära ledare vid bland annat utbildning.¹⁵⁰ När doktriner upplevs inneha otillräcklig informationen tvingas ny inofficiell information formos för att vägleda militära ledare.¹⁵¹ En majoritet av respondenterna beskriver delade erfarenheter som en förutsättning för utvecklingen, vilket inte ingår i de svenska doktrinerna. Huruvida de beskrivningarna beror på avsaknaden av information i doktriner eller om den är baserad på erfarenhet är ett intressant ämne att genomföra fördjupade studier på. Vidare har respondenterna delade uppfattningar om att det inte finns några större skillnader mellan förband. Vilket kan antyda på att doktrinerna har tillräckligt fyllig information för att skapa förståelse för utvecklingen av moral till militära ledare. Resultatet kan påstås vara i linje med Høibacks beskrivningar men anses vara av otillräcklig kvantitet för att vidare uttala

---

¹⁴⁷ Jeppesen & Elrond, Exploring morale in an active Warzone: A Study of the Predictors of Morale During Deployment to Afghanistan, 273.

¹⁴⁸ Boer, Small Unit Cohesion: The Case of Fighter Squadron 3-VI.G.IV, 33.

¹⁴⁹ Ibid., 37.

¹⁵⁰ Høiback, What is doctrine?, 879.

¹⁵¹ Ibid., 898.

sig om den inofficiella informationen som formas för militära ledares vägledning. Studien behöver vara mer omfattande för att kunna uttala sig om hur uppfattningarna om den doktrinära vägledningen skiljer sig mellan förband. Trots att respondenterna inte upplevde någon skillnad mellan förband uppstår intresset att undersöka varför upplevelserna var att det inte skiljer sig när doktriner förklarar moralens utveckling utan vidare fördjupning. Resultatet kan heller inte anses vara representativt för att finna beskrivningar av skillnader då en majoritet av respondenterna arbetade på samma organisationsenhet. Detta kan möjligtvis forma respondenternas uppfattningar lika och resultera i att de inte upplever någon skillnad.

Sammanfattningsvis har studien bidragit till den övergripande forskningen om moral men endast i en svensk kontext. Uppfattningarna kan inte sägas förankra ett teoretiskt ramverk för betydelsen av ledarskap eftersom resultatet är av enstaka individers uppfattningar. Studien har specifikt bidragit med en fördjupad förståelse för chefers uppfattningar om betydelsen av ledarskap för utvecklingen av moral när doktriner inte fungerar som vägledning. Detta påvisar att det finns fortsatt behov att genomföra studier om ämnet då respondenternas uppfattningar bara till viss del speglar den tidigare vetenskapliga forskningen. Varför uppfattningarna inte speglar den tidigare forskningen utelämnas till framtida forskare att undersöka.

Avslutningsvis har respondenternas uppfattningar beskrivit att moral ses som en bidragande faktor till operativ effekt, vilket går i linje med flera teoretiska ramverk. Det kan således påstås att en djupare förståelse för moralens innebörd och utveckling är relevant att vidare studera. Då både uppfattningarna och teorier visar på att moral är en bidragande faktor till operativ effektivitet. Flera studier om moralens resultat i en svensk kontext hade möjligen kunnat verifiera andra teorier och på så sätt effektivisera utvecklingen av moral inom Försvarmakten. Det kan också vara relevant från det utomvetenskapliga perspektivet att få en fördjupad förståelse av moralens utveckling. De moraliska aspekterna av krigföringen förbises ofta i en kontext där mycket fokus ligger på den materiella tillgängligheten och utbildning. Därför finns det en relevans att få en fördjupad förståelse inom ämnet. På så sätt kan militära ledare träna förband att inneha hög moral och tillsammans med de andra delarna inom krigföringsförmågan bidra till den operativa effektiviteten.

5.3.3 Metodologisk reflektion

Studiens resultat kan sägas vara påverkad av författaren genom kritiken att kvalitativa forskningsintervjuer inte kan vara objektiva.¹⁵² Författaren av studien kan därför riskera att bli subjektiv i sin tolkning av respondenternas svar baserat på egen erfarenhet. Däremot går det att argumentera för att det är författarens subjektiva förståelse som bidrar till resultatet genom tolkning. Studien har dock eftersträvat ett neutralt förhållningssätt gentemot undersökningen och tolkning. Vid genomförandet av intervjuerna undveks alla ledande frågor i största utsträckning då de kan påverka respondenternas svar till det önskvärda svaret. Genom att undvika ledande frågor minimeras risken att påverka studiens validitet och reliabilitet.

Studiens intervjuer kan även argumenteras vara bristande i kvantitet för att generalisera resultatet till en större population. Eftersom studien inte hade några ambitioner att generalisera resultatet ansågs det ändå vara meningsbärande för en viss målgrupp inom organisationen. Resultatet skapar en möjlighet att djupare förstå moralens innebörd och utveckling genom ett representativt urval. En högre kvantitet av respondenter hade även varit svårt att genomföra då urvalet för studien baserades på befattningar inom två typförband. Fler respondenter på samma

---

¹⁵² Kvale & Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 185.

befattningar hade blivit ett betydligt mer omfattande arbete att genomföra. Utifrån företeelsen som undersöktes ansågs ändå urvalet vara representativt men hade krävts ett större urval för att generalisera resultaten för Försvarsmaktens samtliga ledare på bataljon- och brigadnivå.

Reliabilitet beskrivs som huruvida studiens empiriska insamlade material anses tillförlitligt.¹⁵³ Studiens reliabilitet anses vara god då det empiriska materialet baseras på upplevelser utifrån respondenter med lång erfarenhet inom Försvarsmakten. Validitet förklaras som hur relevant data är för det undersökta fenomenet.¹⁵⁴ Studiens validitet anses vara god då det insamlade materialet var relevant för undersökningen. Validiteten grundar sig i intervjufrågornas utformning och eftersom de är av öppen karaktär kan meningsbärande empiri bidra till det undersökta ämnet. För att undvika empiri som inte anses bidra till det undersökta fenomenet hade undersökningen gynnats av att genomföra en pilotintervju. På så sätt kan en dialog föras mellan intervjuare och respondent för att finna utvecklingspotential i de tematiska frågorna. Detta kan möjliggöra revidering av intervjufrågorna för att utesluta frågor som inte är relevanta för det undersökta fenomenet. Trots att studiens validitet anses vara god kan andra frågor möjliggöra en effektivare inhämtning av empiri och bidra till ett resultat med fördjupad förståelse om studiens undersökta ämne.

5.3.4 Betydelse för yrkesutövningen

Resultatet av studien ger militära ledare möjlighet till djupare reflektioner om den doktrinära vägledningen för militära ledare. När den doktrinära vägledningen uppfattas inneha otillräcklig information om en viktig företeelse skapas ny information som kan vara baserad på erfarenhet. Eftersom erfarenheten inte är institutionaliserad kunskap bör en militär ledare inneha förmåga att kunna förmedla erfarenheten till yngre militära ledare. På så sätt kan ledare bibehålla kontinuitet i moralens utveckling inom ett förband. Militära ledare bör inte enbart fokusera på att utbilda enheter i materielltjänst eller metoder utan bör kompletteras med aktiva åtgärder för att skapa en stark moral. På så sätt kan effektiva enheter i förbanden utbildas som bidrar till Försvarsmaktens operativa effektivitet.

Resultatet bör också generera djupare reflektioner för militära ledare om de enkelspråkiga upplevelser som uttrycks. Respondenterna kan påstås beskriva moralens utveckling homogent som inte går i linje med den befintliga vetenskapliga forskningen. Militära ledare bör därför reflektera över varför upplevelserna är homogena och om det behövs ett bredare synsätt på moralens utveckling. Vidare bör militära ledare också reflektera över om resultatet är baserat på en fredsuppfattning. Uppfattningarna som beskrivs skiljer sig mot de vetenskapliga aspekterna som berör moralens utveckling. Fredsuppfattningen kan medföra att viktiga aspekter av moralens utveckling inte identifieras och påvisar att ett bredare synsätt av moralens utveckling bör finnas.

5.4 Vidare forskning

Moral kommer fortsatt vara ett ämne inom Försvarsmakten som anses relevant att undersöka, inte minst vid genomförande av militära operationer. Genom att genomföra samma studie igen med ett större antal respondenter kan resultatet generera en djupare förståelse av militära ledares uppfattningar. Denna förståelse kan vara av intresse att undersöka utifrån andra försvarsgrenar och organisationsenheter för att få en uppfattning om eventuella skillnader. Detta kan eventuellt

---

¹⁵³ Johannessen, Tuft & Christoffersen, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, 25.

¹⁵⁴ *Ibid.*, 58.

styrka upplevda skillnader och finna intressanta förklaringar till varför det skiljer. Det kan således finnas ett organisatoriskt intresse att genomföra samma studie med ett större urval.

Det kan även vara av intresse att genomföra liknande studie på närliggande förband i en skandinavisk kontext för att undersöka skillnader militära ledares uppfattningar. Genom att undersöka upplevelser i ett annat skandinaviskt land kan det vara möjligt att se hur kultur formar militära ledares uppfattningar om moralens utveckling. Detta vore intressant eftersom det ger en djupare förståelse för hur kulturen formar ledares uppfattningar om moralens innebörd och utveckling.

Det är även av intresse att undersöka moralens innebörd och utveckling i en internationell kontext för att finna jämförelser i den svenska upplevda uppfattningen på moral. Genom att undersöka moral på ett förband som befinner sig i en riskfylld miljö kan det möjliggöra en jämförelse av uppfattningar. De beskrivna upplevelserna kan därefter få svenska militära ledare att fortsatt reflektera över synsättet på moralens utveckling. Resultatet kan vidare uttala sig om det svenska synsättet är för homogent och missar viktiga aspekter för moralens utveckling.

6. Källförteckning

Boer, Peter C. Small Unit Cohesion: The Case of Fighter Squadron 3-VI.G.IV. *Armed Forces & Society*. Vol. 28, nr. 1, 2001: 33 - 54.

Catignani, Sergio. Motivating Soldiers: The Example of the Israeli Defense Forces. *The US Army War College Quarterly: Parameters*. Vol. 34, nr. 3, 2004: 108-121.

Clausewitz, Carl von. *Om kriget*. Stockholm: Bonnier fakta, 1991.

Esaiasson Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson Henrik, Towns Ann & Wängnerud Lena. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts juridik, 2012.

Försvarsmakten. *Doktrin gemensamma operationer – DGO 20*. Stockholm: Försvarsmakten, 2020.

Försvarsmakten. *Militärstrategisk doktrin – MSD 22*. Stockholm: Försvarsmakten, 2022.

Försvarsmakten. *Reglemente armé taktik – R AR Taktik*. Stockholm: Försvarsmakten, 2023.

Försvarsmakten. Visionen. *Försvarsmakten*. 2022. <https://www.forsvarsmakten.se/sv/om-forsvarsmakten/varderingar-och-vision/vision/>. 2024-03-15

Gal, Reuven & Mangelsdorff, A. David. *Handbook of military psychology*. Chichester: Wiley, 1991.

Høiback, Harald. What is Doctrine?. *Journal of strategic studies*. Vol. 34, nr. 6, 2011: 879-900.

Jeppesen, Lennart Schou & Elrond, Andreas. Exploring Morale in an Active Warzone: A Study of the Predictors of Morale During Deployment to Afghanistan. *Scandinavian Journal of Military Studies*. Vol. 4, nr. 1, 2021: 267 - 279.

Johannessen Asbjørn, Tufte Per Arne & Christoffersen Line. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 2. uppl. Stockholm: Liber, 2020.

Jomini, Antoine Henri & Messenger, Charles. *The art of war*. London: Greenhill Books; Stackpole Books, 1996.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2009.

Kylin, Camilla. Blood, sweat and tears – shared bodily fluids, emotions and social identity in a Swedish military context. *International Journal of Work Organisation and Emotion*. Vol. 5, nr. 2, 2012: 193-207.

Napoleon & Chandler, David G. *The military maxims of Napoleon*. New York: Da Capo Press, 1995.

Northouse, Peter G. *Leadership: theory and practice*. 7:e uppl. California: Sage, 2016.

Reiter, Dan & Wagstaff, William A. Leadership and Military Effectiveness. *Foreign Policy Analysis*. Vol. 14, nr. 4, 2018: 490-511.

Squires, Erinn C. & Peach, Jennifer M., Effective Military Leadership: Balancing Competing Demands. *Canadian Journal of Behavioural Science*. Vol. 52, nr. 4, 2020: 314 - 323.

Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. 2002: 1-17. 2024-03-20

Zi, Sun. *Sun Zis Krigskonst*. Övers. Petterson, Bengt & Ooi, Kee Beng. Stockholm: Santérus, 2015.

Ångström, Jan & Widén, Jerker. Adopting a Recipe for Success: Modern Armed Forces and the Institutionalization of the Principles of War. *Comparative Strategy*. Vol. 31, nr. 3, 2012: 263-285.

Ångstrom, Jan & Widén, Jerker. *Contemporary Military Theory: The Dynamics of War*. Routledge, 2014. <https://doi.org/10.4324/9780203080726>.

Respondenter

Respondent 1, 2024-03-19, Skövde

Respondent 2, 2024-03-20, Skövde

Respondent 3, 2024-03-20, Skövde

Respondent 4, 2024-04-02, Skövde

Respondent 5, 2024-04-03, Skövde

Respondent 6, 2024-04-03, Skövde

7. Bilaga intervjuguide

Intervjuguide

Inledning:

- Information- och samtyckeskrav
- Kort beskrivning av uppsatsens syfte
  - Visa utdrag ur MSD och DGO

Starta inspelning

Inledande frågor:

<i>Antal år i tjänst?</i>	

Tematiska frågor:

- *Vad betyder de moraliska faktorerna för dig?*
- *Hur skulle du beskriva skillnaden mellan krigföringsprincipen god anda och moraliska faktorer?*
- *Kan du beskriva några positiva effekter utav moral?*
- *Kan du beskriva några positiva effekter utav god anda?*
- *Kan du ge exempel på när du upplevt att ditt förband uppvisade en stark moral?*
- *Vilka förutsättningar tror du måste finnas för att moral ska utvecklas?*
- *Vilka faktorer tror du bidrar till att moral utvecklas inom ditt förband?*
- *När tror du att moral utvecklas för en värnpliktig?*
- *När tror du moral utvecklas för en anställd soldat?*
- *På vilket sätt tror du de moraliska faktorerna kan skilja sig mellan förband?*

Avslutning:

- *Finns det något svar du hade velat ändra eller lägga till något på?*
- *Vill du lyfta något om de moraliska faktorerna eller krigföringsprincipen god anda som inte nämnts?*
- *Har du några frågor till mig?*